
**PEDAGOGIK OLIY TA'LIMDA TALABALARNING LIDERLIK
QOBILIYATINI SHAKILLANTIRISHDA JISMONIY TARBIYA VA
SPORTNING AHAMIYATI.**

Abdullayev G'ayatjon Akbarali o'g'li

Andijon davlat pedagogika instituti stajyor-o'qituvchisi

[*gayratjon.097@gmail.com*](mailto:gayratjon.097@gmail.com)

Annotatsiya: Mazkur maqolamizda Jismoniy tarbiya va sport orqali talabalarda yetakchilikning asosiy fazilatlarini shakillantirish imkoniyatlari keltirib o'tilgan. Barchamizga ma'lum oliy ta'lim muassasasi talabalarining barchasida ham yetakchilik qobiliyatlari yetishmaydi, chunki bunday ta'lim muassasalari yetakchilik qobiliyatini rivojlantirishdan ko'ra ko'proq maxsus bilim, ko'nikma va malakalarni berishga e'tibor qaratadi. Zero xozirgi tez suratlarda rivojlanayotgan zamonda bo'lajak pedagogik kadrlardan o'z sohasi bo'yicha yetuk mutaxassis bo'lish barobarida ushbu yetakchilik qobiliyatini shakillantirish ham dolzarb masalalardan biri bo'lib kelmoqda. Ushbu maqolada biz qanday sabablar talabalarda yetakchilik qobiliyati shakillanmaganligi emas balki bunda jismoniy tarbiya va sportning ahamiyatini yoritib berishga harakat qildik.

Kalit so'zlar: *Jismoniy tarbiya va sport, Jamoaviy hamkorlik, O'z-o'zini boshqarish, Tanqidiy fikirlash, Yetakchilik fazilatlarini, Akademik muvaffaqiyat*

Ta'limning turli sohalarida faoliyat ko'rsatib kelayotgan sport mutaxasislari, rahbarlar, o'qituvchi va sport murabbiylar sport va jismoniy tarbiya biz jismoniy tarbiyaning shu bilan birgalikda yetakchilik qobiliyatlarini rivojlantirishdagi o'zgaruvchan kuchini juda yaxshi tushunamiz. Sog'lom turmush tarzini saqlab qolishdan tashqari, sport va jismoniy faoliyat bilan shug'ullanish talabalarda samarali muloqot qilish, jamoada ishlash, muammolarni hal qilish va qat'iyatlilik kabi xususiyatlarni - hayotning turli jabhalarida va kasbiy faoliyatida ham muvaffaqiyatga erishish uchun muhim bo'lgan fazilatlarni rivojlantirish

imkoniyatini berishi mumkunligi bir necha bor isbotlangan. Tez rivojlanayotgan dunyoga kirib borar ekanmiz, etakchilik qobiliyatlari shaxsiy o'sish, akademik muvaffaqiyat va martaba rivojlanishi uchun tobora muhim ahamiyat kasb etmoqda. Jismoniy tarbiya ushbu ko'nikmalarni rivojlantirish, talabalarni ke-lajakdagi qiyinchiliklarni engish va tanlagan sohalarida muvaffaqiyatga erishish uchun mustahkam poydevor bilan jihozlash uchun platforma bo'lib xizmat qilishi mumkin.

Ushbu tadqiqot jaryonlarida jismoniy tarbiya orqali etakchilik ko'nikmalarini rivojlantirish muhimligini ko'rib chiqilmagan, muvaffaqiyatli etakchiga hissa qo'shadigan muhim fazilatlarni yetarlicha o'rganilmagan. Shu sababli, biz ota-onalar, o'qituvchilar va murabbiylar talabalarda ushbu ko'nikmalarni rivojlantirish uchun qo'llashi mumkin bo'lgan amaliy strategiyalarni muhokama qilamiz.

Jismoniy tarbiya orqali yetakchilik mahoratini rivojlantirishning ahamiyati Jismoniy tarbiya orqali tarbiyalanadigan asosiy yetakchilik fazilatlari Sport va jismoniy faoliyat bilan shug'ullanish samarali etakchilikka hissa qo'shadigan muhim fazilatlarni rivojlantirishi mumkin. Ushbu asosiy xususiyatlardan ba'zilari:

1. Samarali muloqot: sport va jamoaviy mashg'ulotlar bilan shug'ullanish bolalarga aniq va aniq muloqot qilish muhimligini o'rgatishi mumkin. Shuningdek, u boshqalarning ehtiyojlari va nuqtai nazarlarini tushunishlari va ularga mos ravishda javob berishlari uchun faol tinglash qobiliyatlarini rivojlantirishga yordam beradi.

2. Jamoada ishlash va hamkorlik: Jismoniy faoliyat ko'pincha talabalardan umumiy maqsadlarga erishish uchun birgalikda ishlashni talab qiladi. Jamoaviy sport turlarida ishtirok etish samarali yetakchilik uchun muhim bo'lgan hamkorlik, moslashuvchanlik va shaxslararo munosabatlarni rivojlantirishga yordam beradi.

3. Qaror qabul qilish va muammolarni hal qilish: Jismoniy tarbiya ko'pincha bolalardan tez qaror qabul qilish va muammolarni hal qilishni talab qiladigan ko'plab vaziyatlarni taqdim etadi. Ushbu tajribalar talabalarga

muvaffaqiyatli yetakchi bo'lish uchun zarur bo'lgan tanqidiy fikrlash va tahliliy ko'nikmalarni rivojlantirishga yordam beradi.

4. Chidamlilik va moslashuvchanlik: Qiyinchiliklarni yengish, muvaffaqiyatsizliklarni bartaraf etish va xatolardan saboq olish sport bilan shug'ullanishning ajralmas jihatlaridir. Bunday tajribalar barqarorlik va moslashuvchanlikni rivojlantirishga hissa qo'shadi, ular yetakchi sifatida gullab-yashnashi uchun qimmatlidir.

5. Hissiy intellekt: Nihoyat, jismoniy tarbiya hissiy intellektni rivojlantiradi, chunki bolalar o'z his-tuyg'ularini boshqarishni, boshqalarga hamdard bo'lishni va turli ijtimoiy vaziyatlarga to'g'ri munosabatda bo'lishni o'rganadilar.

Jismoniy tarbiyada yetakchilik mahoratini oshirishning amaliy strategiyalari. Ota-onalar, o'qituvchilar va murabbiylar jismoniy tarbiya orqali yetakchilik ko'nikmalarini rivojlantirish uchun bir nechta amaliy strategiyalarni qabul qilishlari mumkin:

1. Talabalarga mas'uliyatni o'z zimmasiga olishga imkon bering: talabalarni jamoa sardorlari, murabbiylar yoki hakamlar kabi jismoniy mashg'ulotlar paytida yetakchi rollarni o'z zimmalariga olishga undash. Talabalarga yetakchilik mas'uliyatini berish ularga etakchi sifatida ustun bo'lish uchun zarur ko'nikmalar va ishonchni rivojlantirish imkonini beradi.

2. O'sish tafakkurini tarbiyalang: qat'iyatlilik, doimiy o'sish va qiyinchiliklarni qabul qilish muhimligini ta'kidlang. Bolalarni muvaffaqiyatsizliklarni yaxshilanish imkoniyati sifatida ko'rishga undash samarali rahbarlar uchun muhim xususiyat bo'lgan o'sish tafakkurining poydevorini qo'yadi.

3. Mojarolarni samarali hal qilishni o'rgatish: sport va jismoniy tarbiya kontekstida nizolarni hal qilishning sog'lom usullarini targ'ib qilish, talabalarni kelishmovchiliklarni bartaraf etish, ijobiy munosabatlarni rivojlantirish va tengdoshlari bilan umumiy til topish uchun vositalar bilan jihozlash.

4. O'z-o'zini aks ettirish va fikr-mulohazalarni rag'batlantirish: talabalarni o'z faoliyati haqida mulohaza yuritishga, kuchli va o'sish yo'nalishlarini aniqlashga,

tengdoshlari, o'qituvchilari va murabbiylaridan fikr-mulohazalarni izlashga undash. O'z-o'zini anglash va doimiy takomillashtirish samarali etakchilikning asosiy jihatlaridir.

5. Ilhomlantiruvchi yetakchilarni ajratib ko'rsatish: Talabalarni ilhomlantirish va turli xil yetakchilik uslublari va sifatlarini namoyish qilish uchun turli sohalaridagi, ayniqsa sport olamidagi muvaffaqiyatli yetakchilarning hayotiy misollaridan foydalaning.

Talabalarda keyingi pedagogik faoliyatida yetakchilik mahoratining uzoq muddatli foydalari Jismoniy tarbiya orqali yetakchilik qobiliyatlarini rivojlantirish talaballarning shaxsiy, akademik va kasbiy rivojlanishiga keng qamrovli ta'sir ko'rsatishi mumkin:

1. Shaxsiy o'sish: Yetakchilik fazilatlari kuchli o'z-o'zini boshqarish, o'ziga ishonch va qat'iyatlilik tuyg'usiga hissa qo'shadi, talabalarni shaxsiy qiyinchiliklarni yengish va hayotning turli jabhalarida muvaffaqiyatga erishish uchun jihazlaydi.

2. Akademik muvaffaqiyat: Samarali muloqot qilish, muammolarni hal qilish va jamoada ishlash ko'nikmalari o'quv sharoitlarida hal qiluvchi ahamiyatga ega bo'lib, guruh topshiriqlari, taqdimotlar va imtihonlar samaradorligini oshirishga yordam beradi.

3. Sinfdan tashqari yutuqlar: Yetakchilik ko'nikmalari talabalarning ta'lim olish jarayonlaridan tashqari mashg'ulotlariga, masalan, klublar, jamiyatlar va jamoat loyihalarida ishtirok etishlari uchun foydali bo'lib, ularga turli qiziqishlar va faoliyatlarni samarali boshqarish o'z imkoniyatlaridan to'g'ri foydalana olish imkonini beradi.

4. Karyera rivojlanishi: samarali yetakchilik qobiliyatlari professional dunyoda yuqori baholanadi, martaba ko'tarilish, ishdan qoniqish va professional muvaffaqiyat ehtimolini oshiradi.

Xulosa

Jismoniy tarbiya va sport dasturlari nomutaxassis yo'nalishda ta'lim olayotgan pedagogika institutlari talabalar hayotining turli jabhalarida

muvaffaqiyatga erishish uchun asos yaratib, muhim yetakchilik qobiliyatlarini rivojlantirish, salomatliklarini mustahkamlash, sog'lom fikrga ega bo'lish va tashabbuskorlik ko'rsatishda va muvaffaqiyatga tezroq ersihish uchun bebaho imkoniyatlarni taqdim etadi. O'qituvchilar va murabbiylar sport va jismoniy faoliyatning qudratini bilgan holda talabalar uchun qo'shimcha sport dasturlarini taqdim etish orqali talabalararni kelajakdagi yetakchilar sifatida ustun bo'lishlari uchun zarur bo'lgan fazilatlar bilan jihozlashlari mumkin. Bu o'z navbatida talabalarda shaxsiy va professional hayotlarida muvaffaqiyatga erishishga yordam berishga omillardan biri bo'ladi

Foydalanilgan adabiyotlar.

1. Janzakov Begzot Kulmamat o'g'li . (2022). Talabalarning liderlik qobiliyatiga tasir ko'rsatuvchi omillar/ Journal of economics, Finance and innovation.
2. Yulduz Yarmanova Jamoaviy munasabatlarda liderlik sifatlarini shakillantirish. /Jamiyat va innovatsiyalar Общество и инновации Society and innovations Journal home page: <https://inscience.uz/index.php/socinov/index>
3. Shodiev R.D. Methods and Forms to Ensure Understanding in Educational Process. Eastern European Scientific Journal. DOI, 10.
4. Нуруллаева Ш.У. (2021). Бўлажак ўқитувчиларни методик тайёрлаш тизими. Муғаллим ҳам ўзликсиз билимлендириў. №2. Нөкис.
5. Нуруллаева Ш.У. (2021). Педагогик жараёндаги зиддиятлар ва уларнинг позитив жиҳатлари. Илм сарчашмалари. № 6.
6. <https://sportnz.org.nz/resources/sport-in-education-student-leadership-resources/>
7. <https://resources.specialolympics.org/leadership-excellence/leadership-and-skills-training/sports-leader>